

Юбилеи 2012

Доц. д-р Здравка Малчева на 80 години

Доц. д-р Здравка Михайлова Малчева е родена на 10 април 1932 г. в гр. Русе. Израснала е в семейство на гимназиални учители. Баща ѝ защитава докторат през 30-те години в Германия. Още от детството си тя е пропита с учителската професия и превръща в своя съдба научната и преподавателската работа.

Отличният успех от следването ѝ в Софийския уни-

верситет я нарежда сред най-изявените студенти. След няколко годишен учителски стаж е избрана за асистент в катедра „Методика на обучението по химия“, където работи повече от 30 години. Чете основния курс „Методика на обучението“ и разработва съществена част от упражненията към него. Активно се включва в следипломната квалификация и специализация на учителите по химия и до днес продължава да чете лекции в Югозападния университет в Благоевград.

От рано проличава нейният усет към изследователската работа. Първоначално работи съвместно с доц. Вера Ангелова, но много скоро започва да провежда самостоятелни проучвания и изследвания, които докладва на национални и международни форуми. Една специализация поставя началото на дисертационната ѝ работа, която тя защитава много успешно през 1974 година в Ерокиш-Мюлхаузен. След това в продължение на 15 години работи по договори с университетите в Берлин и Лайпциг. Член е на международна редакционна колегия, която в продължение на 15 години издава брошури с новостите в химическото образование. На международни срещи в Берлин, Олденбург, Прага, Варшава и др. достойно представя в европейските страни българската методична мисъл в областта на химията.

Доц. З. Малчева е автор на около 100 публикации, над 15 ръководства за учители, ученици и студенти, пет учебника по химия за средните училища, голям брой компютърни програми и др. Автор е на първото в страната ръководство за полумикро експерименти при училищни условия (1964 г.), признато и ползвано в Европа. Съавтор е на учебника „Методика на обучението по химия“, претърпял много издания. Член е на редак-

ционната колегия на международен сборник по дидактика на химията, излязъл в няколко тома. Постоянен сътрудник е на Министерството на образованието, младежта и науката и съдейства за осъществяване на реформите в образованието.

В последните години като пенсионер продължава да изнася системно лекции в университетите в Благоевград и Шумен и Химикотехнологичния и металургичен университет в София. Нейният пример като учен в областта на методиката достойно се продължава от дъщеря ѝ доц. д-р Доротея Цацова – преподавател по методика в Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Доц. д-р Здравка Малчева е дългогодишен и един от най-активните членове на Съюза на химиците в България, член и заместник председател на Управителния съвет по въпросите на химическото образование. В продължение на много години е организатор и научен секретар на националните конференции на учителите по химия и на други национални и международни форуми, на които изнася доклади и дава ценни предложения.

Доц. д-р Здравка Малчева е компетентна и творческа личност, всеотдайна в работата си и не жали сили и знания да бъде полезна на своите студенти и колеги и на делото, на което е посветила целия си живот.

Нейната 80-та годишнина е приятен повод да ѝ пожелаем здраве и творческо дълголетие.

Н. Найденов

Проф. Милчо Натов на 80 години

Милчо Ангелов Натов е роден на 26 март 1932 г. в гр. Пазарджик. През 1955 г. завършва Висшия химико-технологичен институт (ВХТИ) в София. През 1964 г. защитава дисертация за научната степен „кандидат на химическите науки“, а през 1969 година – дисертация за научната степен „доктор на химическите науки“. От 1973 г. е професор.

В периода 1969–1975 г. е зам.-ректор, а от 1975 до 1981 г. е ректор на ВХТИ. През 1981–1982 г. е замест-

ник председател на Съвета за висше образование. От 1980 г. в продължение на 20 г. е ръководител на катедра „Технология на пластмасите“ във ВХТИ.

Проф. М. Натов е учен с международно признание. Неговите научни публикации са цитирани от наши и чуждестранни учени. Вписан е в Златната книга на изобретателите в България. През 1980 г. му е присъдено почетното звание „Доктор хонорис кауза“ на Руския химико-технологичен университет. Член е на Международната инженерна академия и на Европейското дружество за преработване на полимерите ESAFORM.

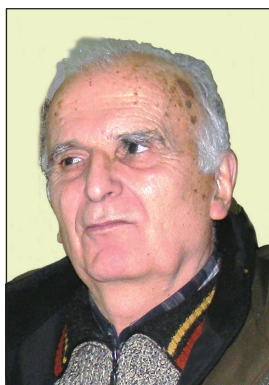
Проф. Натов е основен автор на промишлено внедреното в България и Германия производство на изкуствено дърво „Дърволит“. Под негово ръководство защитават дисертации над 50 аспиранти. В продължение на 10 години е председател на борда на директорите на предприятието „Асенова крепост“.

От 1992 до 1999 г. е член Управителния съвет на Съюза на химиците в България, а между 1994 и 1997 г. е главен редактор на съюзното списание „Химия и индустрия“.

Управителният съвет на Съюза на химиците в България поздравява проф. Милчо Натов по случай неговата 80-та годишнина, изразява своята признателност и цени високо неговия принос за развитието и укрепването на химическата наука, образование и промишленост в България и от все сърце му желае здраве, дълголетие и още много радости от живота.

Н. Найденов

Професор дн Александър Ленчев на 75 години

Александър Стефанов Ленчев е роден на 8 май 1937 г. в с. Голямо Бучино, Пернишки окръг. Завършва висшето си образование по специалност „Химия“ във Физико-математическия факултет на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ през 1960 г. През 1964 г. е избран за асистент в катедра „Неорганична химична технология“ (НХТ) в Химическия факултет на Софийския университет (ХФ-СУ), а през 1968 и 1972 г. е повишен съответно в старши асистент и главен асистент. След успешна задочна аспирантура в Ленинградския минен институт защитава дисертация за научната степен „кандидат на техническите науки“ (сега „доктор“): А. С. Ленчев, „Изучаване на закономерностите на окислително и сулфатизиращо пържене в приложение към медно-цинкови междинни продукти от обогатяването“, Ленинград, 1975, 141 с. Специализира в Русия (1968 г.), Дания (1982 г.) и Канада (1983 г.). През 1985 г. се хабилитира като старши научен сътрудник II степен в катедрата НХТ при ХФ-СУ. През 1997 г. защитава дисертационен труд за научната степен „Доктор на техническите науки“ на тема „Изследване на закономерностите на пържилни реакции, насочени към преработването и комплексното оползотворяване на пиритни концентрати“, Химико-технологичен и металургичен университет, София, 1997, 250 с. През 2001 г. е избран за професор. Бил е зам.-декан на ХФ-СУ (1985–1987 г.), член на Факултетния съвет и Научния съвет на ХФ-СУ. Пенсиониран е през 2004 г.

Проф. дн А. Ленчев е съавтор и съставител на няколко учебника и учебни помагала за студентите от ХФ-СУ: „Ръководство за упражнения по неорганична химична технология“, под ред. на Ал. Спасов, СУ „Кл. Охридски“, ХФ, София, 1965, 100 с.; второ преработено и допълнено издание, 1973, 127 с.; „Ръководство по неорганична химична технология, Част 1“, съставител А. Ленчев, ред. Ст. Будуров, СУ „Кл. Охридски“, София, 260 с.; Д. Шишков, И. Грънчаров, Л. Александрова, „Ръководство по неорганична химична технология, Част 2“, съставител А. Ленчев, СУ „Кл. Охридски“, София, 143 с.; А. Ленчев, М. Каравастева, Й. Нинов, „Неорганична химична технология“ (Кратки записки за студенти от специалност „Химия“), Софийски университет „Кл. Охридски“, Химически факултет, София, 2003, 139 с. и др. Изнасял е лекции в курсове по „Неорганична химична технология“, „Металография“, „Технологии за преработване на твърди отпадъци“, „Антропогенни източници на замърсяване на околната среда – I част „Битови твърди отпадъци“ и II част „Индустриални твърди отпадъци“ за магистърската програма „Екохимия“ и др. Научните интереси на проф дн А. Ленчев са свързани с изследване и решаване на технологични и екологични проблеми на металургичните производства, ТЕЦ, материалознание, химични проблеми на опазване на околната среда, рационално използване, оптимизиране и оползотворяване на отпадъчни продукти (шлаки, пепели, отпадни води и газове) и др. Публикува в национални и чуждестранни специализирани издания като Canadian Metallurgy Quarterly, Comptes rendus de l'Academie bulgare des Sciences, Crystal Research and Technology, Erzmetall., Journal of Environmental Protection and Ecology, Journal of the Electrochemical Society, Journal of Metallurgy, Journal of Thermal Analysis and Calorimetry, Journal of the University of Chemical Technology and Metallurgy, Bulgarian Chemistry and Industry, Neue Hütte, Rudy i Metale Niezelazne, Scandinavian Journal of Metallurgy, Zeitschrift für Chemie, Известия ВУЗ. Цветная металлургия, Цветные металлы.

За много години, уважаеми професор Ленчев, много здраве и щастие!

За много години, уважаеми професор Ленчев, много здраве и щастие!

Д. Л. Цалев

Д. Л. Цалев

Доцент дн Христо Даиев навърши 75 години

Христо Тодоров Даиев е роден на 5 януари 1937 г. в гр. Варна. През 1959 г. завършва висшето си образование по специалността „Химия – научно-производствен профил“ във Физико-математическия факултет на Софийския университет. През същата година е назначен за асистент в катедра „Аналитична химия“ при Химическия факултет на Со-

фийския университет (ХФ-СУ), където работи до пенсионирането си през 2002 г. Последователно израства в научната кариера като кандидат на химическите науки (сега образователна и научна степен „доктор“, 1966 г.), доцент по аналитична химия (1972 г.), доктор на химическите науки (1992 г.). Специализира във френския атомен център Сакле (1963–1964 г.). Кандидатската дисертация на Хр. Даиев на тема „Нови методи за изолиране и определяне на малки количества церий в неактивна и радиоактивна среда“, София, 1965, 115 с., е разработена под научното ръководство на проф. д-р Николай Йорданов. Докторската дисертация на доц. Хр. Даиев „Кокилен метод за преработване на течни радиоактивни отпадъци“, Институт по обща и неорганична химия на БАН, София, 222 с., е защитена през 1978 г., а научната степен „доктор на химическите науки“ му е присъдена окончателно от Висшата атестационна комисия (ВАК) през 1992 г.

Преподавателската дейност на доц. дн Христо Даиев в катедрата по аналитична химия в Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ е свързана с разработването и четенето на лекционни курсове по физични методи в аналитичната химия, радиохимия, неутронно-активационен анализ, методи за преработване и съхраняване на радиоактивни отпадъци, химия на околната среда и аналитична химия на околната среда. Той е научен ръководител на успешно защитилите докторанти Стефан Дойчинов, Георги Гьошев и Теодор Стойчев. Доц. Даиев чете лекции по аналитична химия във филиала на Софийския университет в гр. Шумен (сега Шуменски университет „Еп. К. Преславски“). Преподава в алжирски университети в Оран (1979–1982 г.) и Сиди-Бел-Абес (1985–1990 г.).

Научноизследователската дейност на доц. дн Хр. Даиев е в областта на физичните методи в аналитичната химия, радиохимията, неутронно-активационния анализ, преработването и съхраняването на радиоактивни отпадъци, специационния анализ на следи от елементи. Публикува над 70 научни труда на български, френски, немски, руски и английски език в наши и чуждестранни списания, вкл. 4 авторски свидетелства. Съавтор е на

„Ръководство по физични методи за анализ и изследване на неорганични обекти“, претърпяло три издания (1985 г. – „Наука и изкуство“ и 1991 и 2004 г. – „Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 278 с., ISBN 954-07-1840-6). Автор е на книга в модерната област за определяне на химични видове „Специационен анализ“, издадена през 2004 г. от Библиотека 48, София, 122 с., ISBN 965-793-014-1. Доц. дн Хр. Даиев е научен ръководител на договор № 6106/RB „Изследване на български битуми и природни сорбенти с оглед използването им за преработване на радиоактивни отпадъци“, сключен с Международната агенция за атомна енергия (Виена). В рамките на този четиригодишен договор (1968–1972 г.) е създаден т.нар. „кокилен метод“ за преработване на течни радиоактивни отпадъци. Участва в международното сътрудничество на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ с реномираната лаборатория на Dr. O. F. X. Donard в университета в По (Франция) като съръководител на докторанта Теодор Стойчев (1998–2002 г.).

Публикациите на доц. дн Хр. Даиев намират място на страниците на най-реномирани международни научни издания по аналитична химия, радиохимия и химия на околната среда, като Analyst, Computers Chemistry, Fresenius Journal of Analytical Chemistry, International Journal of Environmental Analytical Chemistry, Isotopenpraxis, Journal of Nuclear Methods, Journal für Praktische Chemie, Journal of Radioanalytical Chemistry, Talanta, Атомная энергия, Журнал аналитической химии, Ядерная энергия; издания на Атомиздат и СЭВ (Москва) и на Международната агенция за атомна енергия (Виена) и други.

През годините на прехода доц. дн Хр. Даиев развива ефективна и високо принципна научно-организационна и обществена дейност като член на Научната комисия по химически науки при Висшата атестационна комисия (1992–1995 г.), на Специализирания научен съвет по неорганична и аналитична химия към ВАК (1998–2004 г.), на Научно-експертната комисия по химия към Националния фонд „Научни изследвания“ при Министерството на образованието и науката (1997–2003 г.), синдикална дейност и др.

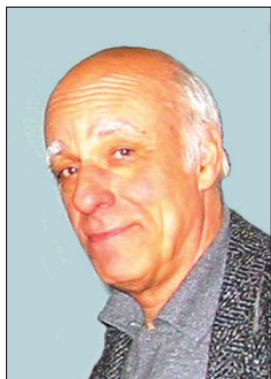
През 2007 г. доц. Хр. Даиев е удостоен с почетния знак на Химическия факултет при СУ „Св. Кл. Охридски“ за неговите приноси за развитие на аналитичната химия и дългогодишна учебно-преподавателска и обществена дейност.

Доц. дн Христо Даиев е фин ценител на френската култура, история и изкуство, полиглот и преводач от френски език, интелигентен събеседник и ерудит.

За много години, драги доцент Даиев, много здраве, щастие и активно дълголетие!

Д. Л. Цалев

Доцент д-р Стефан Белчев на 75 години - един щастлив физик сред химиците-аналитици

Стефан Михайлов Белчев е роден на 12 юни 1937 година в София. Завършва висшето си образование по специалност „Физика“ във Физико-математическия факултет на Софийския университет. През 1966 г. е назначен в Спектралната лаборатория в Химическия факултет като научен сътрудник III степен, след което е повишен в научен сътрудник II степен

(1969 г.) и научен сътрудник I степен (1977 г.) към катедра „Аналитична химия“ при Химическия факултет на Софийския университет (ХФ-СУ). През 1972 г. специализира в Природо-математическия факултет на Белградския университет. През 1989 г. Стефан Белчев защитава успешно кандидатска дисертация като докторант на самостоятелна подготовка по специалност „Аналитична химия“ на тема „Изследвания и аналитични приложения на разряд на постоянен ток в променливо магнитно поле“, ХФ-СУ, София, 1989, 121 с. Хабилитира се като старши научен сътрудник II степен по същата специалност, а по-късно е преназначен като доцент по аналитична химия (1997 г.). Пенсиониран е през 2000 година.

Преподавателската дейност на доц. д-р Стефан Белчев в катедра „Аналитична химия“ в Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ е свързана с разработването и четенето на лекционен курс по основи на емисионния спектрален анализ (ЕСА, 1976 г.), лекции и упражнения по ЕСА към курса по „Физични методи в аналитичната химия“, лекционен курс по „Аналитична атомна спектроскопия“ (съвместно с Д. Л. Цалев) за студенти от направление „Аналитична химия“, курс „Компютри в аналитичната химия“. Той е научен ръководител на успешно защитили дипломанти и специалианти. Доц. д-р Ст. Белчев има заслуги за утвърждаването на емисионния спектрален анализ и за въвеждане на програмиране и персонални компютри в обучението на студентите по химия (съвместно с доц. д-р Вл. Дякович). Известен е сред студентите и специалистите като много добър лектор.

Научноизследователската дейност на доц. д-р Ст. Белчев е в областта на атомно-емисионната спектроскопия (емисионен спектрален анализ), приложения на компютри и автоматизация в аналитичната химия, алгоритми за обработка на експериментални резултати и оптимизиране на аналитични характеристики. През го-

дините той осъществява активно сътрудничество не само с учени-аналитици от катедрата по аналитична химия (чл.-кор. проф. дн Н. П. Пенчев, С. Арпаджян), но и с колеги от Физическия факултет на Софийския университет (З. Бургуджиев, Г. Димитров, Н. Желева, Д. Кушев, А. Петракиев, Е. Трифонова, Я. Шопов и др.), от Института по обща и неорганична химия на БАН (Н. П. Пенчев, Н. Пиперов, Ю. Харизанов Йорданов), Института по криминалистика и др.

Доц. д-р Ст. Белчев е автор на една глава „Емисионен спектрален анализ“ в „Ръководство по физични методи за анализ и изследване на неорганични обекти“ от Хр. Даиев и съавтори, претърпяло три издания (1985 г. – „Наука и изкуство“ и 1991 и 2004 г. – „Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 278 с., ISBN 954-07-1840-6). Самостоятелно и в съавторство публикува 41 научни труда, включително три авторски свидетелства за изобретения и един стандарт по БДС (1985 г.). Част от неговите публикации намират място в списания като *Analytical Laboratory*, *Analytical Letters*, *Bulgarian Journal of Physics*, *Comptes rendus de l'Académie bulgare des Sciences*, *Fresenius' Zeitschrift für Analytische Chemie*, *Journal of Atmospheric and Solar-Terrestrial Physics*, *Spectrochimica Acta Part B: Atomic Spectroscopy*, Заводская лаборатория. Сред тях се открояват няколко публикации в трудната област на емисионния спектрален анализ на газове – върху определяне на неон в природни газове (с чл.-кор. Н. П. Пенчев и Н. Пиперов), върху влиянието на променливи магнитни полета в правотокова дъга и използване на хоризонтален камерен електрод, определяне на токсични елементи като талий и олово, третиране на микрофотометрични грешки, програмен продукт за обработка на експериментални аналитични данни, алгоритъм за третиране на изкривени калибрационни криви, алгоритъм за калибриране по метода на стандартната добавка и други.

Едно от любимите занятия на доц. д-р Ст. Белчев, останало още от темата на дипломната му работа, е астрономията, и по-специално слънчевите и лунни загъмнения и свързаната с тях научна фотография (вж. напр. Y. Y. Shopov et al., *J. Atmos. Solar-Terrestrial Phys.*, 70 (2008) 356, doi:10.1016/j.jastp.2007.08.058. При тези свои занимания доц. Ст. Белчев съчетава хобито с професионализъм и обратното, като продължава да прехваля мостове между специалисти от различни области на познанието.

За много години, драги доцент Белчев, много здраве и щастие!

Д. Л. Цалев

Проф. дн Борис Гълъбов отпразнува 70 годишен юбилей

Борис Симеонов Гълъбов е роден на 24 февруари 1942 година в гр. Цариброд. Висшето си образование по химия завършва в Химическия факултет (сега Факултет по химия и фармация) при Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (1962–1967 г.). Веднага след дипломирането си е назначен като химик (1967 г.) в катедра „Органична химична технология“ при Химическия факултет на Софийския университет (ХФ-СУ) (днес катедра „Приложна органична химия“), където постепенно израства в научно-преподавателската си кариера като асистент (1968 г.), старши асистент (1971 г.), главен асистент (1975 г.), доцент (1980 г.) и професор по органична химия (1989 г.). Ръководи катедрата по приложна органична химия към ХФ-СУ (1999–2004 г.) и учебно-научната лаборатория по приложна спектроскопия към катедрата, сега „Лаборатория по компютърна химия и спектроскопия“ (1983–2010 г.). Пенсионирани е през 2010 г.

След свободна аспирантура в ХФ-СУ (1972–1975 г.) Б. Гълъбов защитава дисертация за научната степен „кандидат на химическите науки“ (сега образователна и научна степен „доктор“) на тема „Инфрачервени спектри на някои класове напрегнати циклични молекули“ (ХФ-СУ, София, 1975, 173 с.).

Неговата дисертация за научната степен „доктор на химическите науки“ по специалността „Теоретична химия“ е на тема „Параметричен анализ на вибрационните интензивности в инфрачервените спектри“, Специализиран научен съвет по органична химия и органична технология при Висшата атестационна комисия (ВАК), София, 1986, 311 с.

Борис Гълъбов осъществява две изключително успешни специализации в чужбина, които след това преграстват в многогодишно творческо сътрудничество: при проф. У. Дж. Орвил-Томас (W. J. Orville-Thomas) в Химическия факултет на Университета на Салфорд, Великобритания (12 м. през 1971/72 г.) и при проф. Хенри Ф. Шейфър III (H. F. (Fritz) Schaefer III) в Центъра по изчислителна химия при Университета на Джорджия в Атенс (САЩ) (5 м. през 2000 г.) със стипендия на фондация „Фулбрайт“.

Учебната дейност на проф. дн Б. Гълъбов включва лекции и семинари в курсовете: „Органична химична технология“, „Спектроскопия“, „Приложна спектроскопия“, „Приложна органична химия“, „Квантова химия и спектроскопия“ (част от курса), „Компютърни методи в спектроскопията и хроматографията“ (част

от курса) към магистърските програми „Медицинска химия“ и „Съвременни спектрални и хроматографски методи за анализ“. Изнася лекции в Университета в Южна Каролина. Ръководи магистърска програма по „Медицинска химия“. Той е научен ръководител на 11 успешно защитили докторанти, някои от които вече са хабилитирани като доценти и професори у нас и в чужбина: П. Бобадова-Първанова, Т. Гунев, Т. Дудев, С. Илиева, Г. Колева, В. Николова, Б. Хаджиева, Д. Чешмеджиева и др.

Научните интереси и изследвания на проф. дн Б. Гълъбов са в областта на органичната химия (физична органична химия), приложна спектроскопия на органични съединения (вибрационна спектроскопия и др.), органични съединения с биологична активност.

Проф. дн Б. Гълъбов осъществява плодотворно научно сътрудничество с учени от Великобритания и САЩ. През последните няколко десетилетия той има многобройни успешни изследователски посещения със статут на гост-преподавател, гостуващ изследовател или гост-професор в най-реномирани научни организации, сред които: Университета на Салфорд, Великобритания – общо 7 м. през 1976, 1978, 1985 и 1994 г., в Университета на Южна Каролина, САЩ – общо 17 м. през 1986/87–1992 (проф. Дж. Р. Дюриг), в Химическия факултет на Университета Вандербилт, Нешвил, САЩ – 3 м. през 1991 г., в Центъра по изчислителна химия при Университета на Джорджия, Атенс, САЩ – общо 14 м. през 2002–2007 г. (съвместна работа с проф. Х. Ф. Шейфър III).

В областта на вибрационната спектроскопия Гълъбов и сътрудници разработват нови теоретични подходи за анализ на интензивностите в инфрачервените спектри на молекулите. Предложена е нова параметрична теория на инфрачервените интензивности (5 статии в *Journal of Chemical Physics*, 1981–1984 г.). Постигнато е съществено развитие на теорията на атомните полярни тензори за анализ на вибрационни интензивности (*Spectrochim. Acta Part A.*, 1993 г.). През 1994 г. редколегиата на списание SAA номинира този труд за наградата „Харолд Томпсън“, присъждана за най-добра научна статия през годината. Разработките в това направление са представени като пленарни и поканени доклади на 11 международни научни конгреси и симпозиуми, вкл. доклади пред 15-ти и 18-ти Европейски конгреси по молекулярна спектроскопия в Норич (1981 г.) и Амстердам (1987 г.), Гордоновата конференция по вибрационни интензивности (Плимут, САЩ) и 9-ти Международен конгрес по квантова химия (Атланта, 1997 г.).

В областта на физичната органична химия трудовете на Гълъбов са върху механизми и реактивоспособност при органични реакции и междумолекулни взаимодействия, както и върху конформационната стабилност на органични молекули. Повечето от статиите в тази област са публикувани в най-реномирани списания: *Journal of the American Chemical Society*, *Journal of Physical Chemistry A*, *Journal of Organic Chemistry*. Предложен

е нов индекс на реактивоспособност (атомен електро-статичен потенциал), който описва и предсказва реакционната способност на органични молекули. Развит е нов теоретичен подход за охарактеризиране на реактивоспособността при една от основните реакции в органичната химия (електрофилно ароматно заместване), където е въведена величината електрофилен афинитет. Обяснен е произхода на т.нар. бензилен ефект при S_N2 реакции. Доказан е произхода на по-високата бариера на вътрешна ротация при тиамиди в сравнение с амиди. Няколко статии от последните години са посветени на механизма на електрофилното ароматно заместване (*Angew. Chem. Int. Ed.*, 2011; *J. Am. Chem. Soc.*, 2011). Теоретични пресмятания и ЯМР експерименти разкриват, че в отсъствие на катализатори или силно полярна среда, халогенирането на арени с молекулен бром и хлор протича в контекста на конкуренция между пряко заместване и присъединяване на X_2 , последвано от елиминиране на HX и водещо до същите крайни продукти на заместване. В контраст с конвенционалните интерпретации, прякото заместване протича по съгласуван механизъм, който не включва междинно получаване на арениев йон (σ комплекс). За някои активирани ароматни съединения (напр. анизол) процесът на присъединяване-елиминиране има много по-ниски бариери от прякото заместване и, следователно, е единственият приемлив реакционен път. Съвременни ЯМР експерименти предоставят убедителни доказателства за протичането на присъединителни процеси при хлорирането на анизол. Сулфонирането на ароматни съединения с SO_3 , важен лабораторен и индустриален процес, също така протича по необичаен път. Скорост-определящият етап на реакцията включва атака от две SO_3 молекули. В некомплексообразуващи разтворители ($CFCl_3$, CCl_4) реакцията следва съгласуван механизъм, който не включва междинното формиране на σ комплекс. В контраст, в комплексообразуващи разтворители (напр. CH_3NO_2) реакцията протича по класическия S_EAg механизъм с междинно формиране на σ комплекс.

Наскоро трудовете на проф. дн Б. Гълъбов и д-р Г. Колева върху механизмите на една от най-важните реакции в органичната химия – електрофилно ароматно заместване – бяха посочени между четирите най-съществени постижения в областта на теоретичната органична химия през 2011 г. в обзора на S. M. Bachrach върху изчислителна органична химия (*Ann. Rep. Prog. Chem., Sect. B*, 2012, doi:10.1039/c2oc90002e).

Проф. дн Б. Гълъбов и сътрудници провеждат системни изследвания върху структурата, реакционната способност и биологичното действие на органични съединения от няколко класа. Разработена е технология за получаване на нов фармацевтичен препарат (1986–1990 г.). Съвместно с учени от БАН е внедрен в редовно производство в Химикофармацевтичния комбинат в София първият български противовирусен препарат „Аденостатин“, който е пуснат в редовна продажба в

аптечната мрежа и добива популярност сред българските офталмолози при лечението на епидемичен конюнктивит.

Проф. Гълъбов е автор на 140 научни труда в областта на химията, публикувани в реномирани международни научни списания (над 80%). Съавтор е на 14 авторски свидетелства за изобретения. Има и 12 проучвания в областта на образованието, публикувани от Съвета на Европа и от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (OECD). Публикува в най-авторитетни международни списания. Неговите публикации са цитирани над 1100 пъти в научната литература, предимно от чуждестранни автори.

През 1996 г. Гълъбов и Дудев публикуват монографията B. S. Galabov, T. Dudev, „Vibrational Intensities“, Elsevier, Amsterdam, 1996, 323 pp., ISBN 0444814973, ISBN 9780444814975, която е част от поредицата „Vibrational Spectra and Structure“, том 22, с редактор J. R. Durig. Книгата получава ласкави оценки в престижни научни издания, например от R. Garrell (*Anal. Chem.*, 618A, 1997) и H. F. Schaefer III (*J. Mol. Struct.*, 1009 (2012) 1).

Проф. Б. Гълъбов изнася над 70 пленарни и поканени доклада на международни научни конференции и в чуждестранни университети и институти.

Значителна е организационната и обществена дейност на проф. дн Б. Гълъбов. Бил е зам.-декан по научната работа на ХФ-СУ (1983–1986 г.), зам.-ректор по учебната работа на СУ „Св. Климент Охридски“ (1991–1993 г.) и зам.-министър в Министерството на образованието и науката, отговарящ за висшето образование и научната дейност (1993–1995 г.). Бил е председател на Специализирания научен съвет по органична химия и органична технология към ВАК. Член е на Съюза на учените в България, Съюза на химиците в България и на Американското химическо общество.

Голямата награда за наука и изследователска дейност на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ се присъжда през 2008 г. на колектив от Химическия факултет с ръководител проф. дн Борис Гълъбов (вж. Д. Л. Цалев, *Химия и индустрия*, 79 (2008) 75).

Специална книжка на списанието „Journal of Molecular Structure“ през 2012 година е посветена на 70-годишнината на Б. Гълъбов: Special Issue: Vibrational Intensities – Their Significance in Molecular Spectroscopy and Molecular Structure – A collection of papers dedicated to Professor Boris Galabov on the occasion of his 70th birthday, A. J. Barnes, H. F. Schaefer III (Eds.), doi:10.1016/S0022-2860(11)00022-1, www.elsevier.com/locate/molstruc.

Проф. дн Б. Гълъбов е член на редколегиите на научните списания „Journal of Molecular Structure“, „Asian Journal of Spectroscopy“, „The Open Spectroscopy Journal“, „Годишник на Софийския университет, Химически факултет“. Член е на Европейската академия за наука, изкуства и литература (2009 г.).

Други публикувани материали за проф. дн Б. Гълъбов включват: в „Алманах на Софийския университет „Климент Охридски“ 1939–1988 А-3“, том II, кн. 1, гл. ред. Ф. Панайотов, Университетско издателство „Климент Охридски“, София, 1988, с. 649; в „Научната слава на България“, автор Л. Михайлов, Висша книжовна школа Сириус 4, Велико Търново, 2009, с. 94, ISBN 978-954-8582-32-2; в „Живот, посветен на химията“, автор С. Илиева, Българско списание за химия, 1 (1912) 9, <http://chimexpert.com/bjc/wp-content/uploads/2012/03/BulgJChem-1-2012-09-14.pdf>; в „Научна биография на професор Борис Гълъбов“, автор Н. Ф. (Fritz) Schaefer III (J. Mol. Struct., 1009 (2012) 1).

Редакционната колегия на сп. „Химия и индустрия“ и Управителният съвет на Съюза на химиците в България най-сърдечно поздравяват проф. дн Борис Гълъбов по случай неговия 70-годишен юбилей и му желаят много здраве, щастие и творческо вдъхновение!

Д. Л. Цалев

Професор дн Ивелин Кулев на 70 години

Ивелин Веселинов Кулев е роден на 5 юли 1942 г. в Шумен. Висшето си образование по специалността „Химик-неорганик“ завършва в Химическия факултет на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ (ХФ-СУ) през 1967 г. През есента на същата година е назначен като стажант-асистент по радиохимия в катедра „Неорганична химия“, където преминават

ранните години на неговата научна и преподавателска кариера като асистент (1969 г.), старши асистент (1973 г.) и главен асистент (1979 г.). Разработва дисертационен труд като аспирант на самостоятелна подготовка (1978–1980 г.), успешно защитен през 1980 г., когато му е присъдена научната степен „кандидат на химическите науки“ по специалността „Радиохимия“ (сега образователна и научна степен „доктор“): И. В. Кулев, „Неутронноактивационно определяне на съдържанието на уран в скали, минерали и природни води“, Институт по обща и неорганична химия на БАН, София, 1980, 231 с. През този период И. Кулев чете лекции в курс „Радиометрия“ (1972–1979 г.).

През 1984 г. И. Кулев преминава към катедра „Аналитична химия“, където последователно израства като старши научен сътрудник II ст. по специалността „Аналитична химия (радиоаналитична химия)“ (1989 г.), доцент (1996 г.), дн по аналитична химия (1998 г.) и про-

фесор по аналитична химия (радиоаналитична химия) (2002 г.). Неговата дисертация за научната степен „доктор на химическите науки“ е в областта на аналитичната химия: И. В. Кулев, „Археометрични изследвания с помощта на неутронноактивационен анализ“, Специализиран научен съвет (СНС) по неорганична и аналитична химия, Институт по обща и неорганична химия на БАН, София, 1998, 250 с.

Проф. дн И. Кулев е основател и дългогодишен ръководител на лаборатория „Радиоаналитична химия“ към катедрата по аналитична химия (1984–2011 г.). Бил е зам.-декан по учебните въпроси в ХФ-СУ (2001–2004 година), член на Факултетния съвет и Факултетния научен съвет на ХФ-СУ, член на СНС по неорганична и аналитична химия при Висшата атестационна комисия (ВАК, 1997–2004 г.), член (2004–2006 г.) и председател на Химическата комисия при ВАК (2007–2009 г.).

И. Кулев провежда няколкократно специализации в чужбина: в Техническият университет в Мюнхен (17 мес., 1971–1972 г.) по химия на горещите атоми със стипендия на Международната агенция по атомна енергия, в Института по ядрена физика в Хайделберг (6 мес., 1993 г.), гост-професор за 2 години в новоосновената катедра „Археометалургия“ на Техническият университет-Минната академия във Фрайберг (1999–2001 г.). Проф. Кулев участва в научно сътрудничество с Германия, Италия, Гърция и има многобройни участия в научни конференции у нас и в чужбина.

Преподавателската работа на проф. Кулев е разнообразна и е в няколко области на химията: води упражнения по обща и неорганична химия, аналитична химия, радиохимия, радиометрия, реакторна химия, чете лекции по радиоаналитична химия, ядрена химия и радиохимия, химия на околната среда, археометрия, реакторна химия. Като хоноруван преподавател във Висшето народно военно училище „В. Левски“ (В. Търново) (1974–1984 г.) чете лекции и води упражнения по радиометрия и радиометричен анализ; като хоноруван преподавател в Югозападния университет в Благоевград (1989–1999 г.) чете лекции по физични методи за анализ, радиоаналитична химия, обща и аналитична химия и радиоокология. Проф. И. Кулев е гост-лектор в Университета „Ла Сапиенца“, Рим (1992 г.), гост-изследовател в Института по ядрена физика „Макс-Планк“ в Хайделберг (6 м. през 1993 г.); като гост-професор в Техническият университет в Bergakademie във Фрайберг чете лекции по физични методи за анализ и радиоаналитична химия (24 м. през 1999–2001 г.) и е гост-професор в университета във Франкфурт (4 м. през 2004 г.). Проф. Кулев е основател на магистърската програма „Археометрия“ (съвместно с Историческия факултет при СУ), чете лекции и в други магистърски програми „Съвременни спектрални и хроматографски методи за анализ“, „Радиохимия и радиоокология“ и др.

Професор Кулев ръководи и консултира многобройни дипломанти, специализанти и докторанти.

Научноизследователската работа на проф. дн И. Кулев е в областта на аналитичната химия, радиохимията, археометрията и екохимията, преди всичко неутронно-активационен анализ, гама-спектрометрия, радиометрия, рентгено-флуоресцентен анализ, проблеми на пробовземането, хемометрични подходи, комбинирано използване на модерните аналитични методи и др. Автор и съавтор е на повече от 170 научни публикации, вкл. 5 глави в книги от престижни международни издателства (CRC Press, Elsevier, VCH). Над 70% от публикациите на проф. Кулев са в международни издания. Забелязани са над 850 цитата. Трудове на проф. Кулев са публикувани в реномирани чуждестранни специализирани издания, сред които *Analytica Chimica Acta*, *Archaeometry*, *Chemistry and Ecology*, *Chemosphere*, *Ecological Research*, *Fresenius Journal of Analytical Chemistry*, *Fresenius' Zeitschrift für Analytische Chemie*, *Journal of Environmental Radioactivity*, *Journal of Radioanalytical Chemistry*, *Journal of Radioanalytical and Nuclear Chemistry*, *Oxford Journal of Archaeology*, *Science of the Total Environment*, *Spectrochimica Acta Part A*, *Talanta*, *Trace Elements in Medicine, Water, Air and Soil Pollution* и др. Книгата на проф. дн И. Кулев „Археометрия“, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2012, 839 с., ISBN 978-954-07-2914-5, www.press-su.com ще бъде представена в следващия брой на списанието.

Проф. И. Кулев е представител на България в Комисията по разпространение на изотопите и атомните маси на Международния съюз по чиста и приложна химия (IUPAC) и е член на Германското дружество по археометрия. Активно участва в дейностите на Българското дружество за химическо образование и история и философия на химията (CE&HPC) и плодотворно сътрудничи на националните издания „Химия“, „Химия и индустрия“, „Наука“ и др.

Проф. дн И. Кулев има широки интереси в областта на образованието, историята, археологията и изкуството.

Публикации за проф. дн И. Кулев включват: в „Алманах на Софийския университет „Климент Охридски“ 1939–1988 И-О“, том II, кн. 2, гл. ред. проф. д-р Ф. Панайотов, „Университетско издателство „Климент Охридски“, София, 1995, с. 388; в „Алманах на аналитичната химия в България (1889–2005)“, съставители А. Александров, Р. Борисова, отг. ред. Г. Найденов, Европрес, Пловдив, 2006, с. 121, ISBN 978-954-9357-10-3.

Редакционната колегия на сп. „Химия и индустрия“ и Управителният съвет на Съюза на химиците в България най-сърдечно поздравяват проф. дн Ивелин Кулев по случай неговия 70-годишен юбилей и му желаят много здраве, щастие и активно творческо дълголетие!

Д. Л. Цалев

Доц. д-р Петя Хаджиева на 70 години

Петя Димитрова Хаджиева е родена на 4 декември 1941 г. в Ямбол. През 1965 г. завършва редовното си обучение в Химическия факултет на Софийския университет (ХФ-СУ) като „химик-органик – производствен профил“. Оттогава до пенсионирането ѝ през 2007 г. тя работи в катедра „Органична химия“ последователно като асистент (1965 г.), старши асистент (1970 г.), главен асистент (1976 г.) и доцент по биоорганична химия и химия на природните органични съединения (1991 г.). През 1975 г. П. Хаджиева защитава дисертационен труд на тема „Състав, структура и биогенеза на компоненти от конкрет на българската маслодайна роза“ като докторант на самостоятелна подготовка. Специализира в университетите в Милано (1970 и 1992 г.), Гент (1976 г.) и Падуа (1992 г.) и установява научно сътрудничество с колеги от Италия и Германия, както и с институти и фирми от България.

Доц. д-р П. Хаджиева чете учебни курсове и води упражнения и семинари в дисциплините „Органична химия“, „Органичен анализ“, „Физични методи в органичната химия“, „Приложна органична химия“, „Масспектрометрия“, „Химия на природните органични съединения“. Провежда лекции и семинарни занятия в спецкурса „Масспектрометрия“ към магистърските програми „Съвременни спектрални и хроматографски методи за анализ“ и „Медицинска химия“ в ХФ-СУ.

Научните интереси на доц. д-р П. Хаджиева са в областите: химия на природните органични съединения, фитохимия и морска химия – изолиране, идентифициране, структурен анализ и биогенеза на биологичноактивни органични съединения от етерични масла, медицински растения и морски организми чрез хроматографски и спектрални методи; изследване на механизма на масспектрална фрагментация на природни, синтетични органични и органометални съединения. Доц. д-р П. Хаджиева има около 63 научни публикации, по-голямата част от които са в авторитетни международни списания.

Доц. д-р П. Хаджиева е член на Европейското дружество по масспектрометрия и е секретар на Дружеството по масспектрометрия към Съюза на химиците в България.

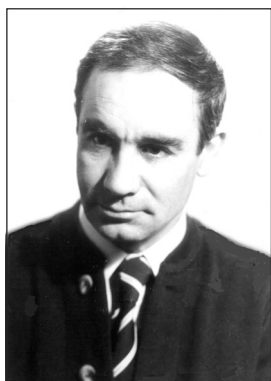
За много години, уважаема доц. Хаджиева, много здраве и щастие!

Д. Л. Цалев

Юбилеи

Проф. дн Николай Николов Тютюлков на 85 години

Николай Николов Тютюлков е роден на 5 юли 1927 г. в гр. Бургас. През 1950 г. завършва Химическия факултет към Софийския университет „Кл. Охридски“. Започва преподавателска работа като асистент по химия на проф. Александър Спасов в катедра „Медицинска химия“ към Висшия медицински институт в София. От 1956 г. е преподавател в катедра „Физикохимия“ във Висшия институт по хранително-вкусова промишленост (ВИХВП) в Пловдив. От 1961 г. е доцент, а през 1967 г. е избран за професор по физикохимия и ръководител на катедра в същия институт, където чете курсовете по физикохимия и неорганична химия. През 1964 г. въвежда курса „Строеж на веществото“ в Химическия факултет на Софийския университет, а по късно и в университетите в Пловдив, Шумен и Благоевград. През 1966 г. е хабилитиран като професор в Института по органична химия (ИОХ) и катедра „Физикохимия“ в Химическия факултет на Софийския университет. Основава и до 1992 г. ръководи секция „Квантова химия“ в ИОХ на БАН. Проф. Николай Тютюлков е бил гост-професор в университетите на Лайпциг, Берлин, Виена, Москва, Мюлхайм и Майнц.

Проф. Н. Тютюлков се утвърждава като един от най-достоините и изтъкнати български учени-химици и отличен преподавател. Започва своя изследователски път в областта на полярографията, но скоро се ориентира към квантовата химия и строежа на веществата. Основните му приноси са в теорията на молекулните системи с неконвенционални физични свойства, а именно органични електропроводящи полимери и полупроводници. Особено съществени са изследванията върху органични едномерни полимери с магнитна подредба – органични феромагнетици и антиферомагнетици. Работи и върху теорията на органичните багрила и в молекулния дизайн. Обучавайки множество студенти и докторанти, той създава школа от химици-теоретици, някои от които правят съществени приноси в квантовата химия и физикохимията.

Н. Тютюлков е автор и съавтор на повече от 300 научни публикации в реномирани международни списания

с над 1800 цитата – едно значително постижение. Автор и съавтор е и на учебници и монографии, между които са „Полиметинови багрила – структура и свойства“ и „Зонна теория на ефекти на обмен в органични отворени системи“.

През 1979 г. проф. Н. Тютюлков е избран за почетен ръководител на катедра „Вилхелм Оствалд“ в Лайпцигския университет, а през 1987 г. е награден със златен медал на същия университет като признание „за особени заслуги за развитието на науката в университета“. Награждаван е с орден „Кирил и Методий“ I и II степен (1978 и 1987 г.). През 1989 г. е удостоен с наградата за химически науки „Проф. д-р Асен Златаров“ на Софийския университет и БАН, а през 1992 г. е удостоен с международната награда на фондацията „Александър фон Хумболд“. През 2000 г. Факултетът по химия и минералогия на Лайпцигския университет присъжда на проф. дн Николай Тютюлков от Химическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ научната степен „почетен доктор“ (Doctor rerum naturalium honoris causa) за „изключителната му научна дейност в областта на теоретичната химия и в знак на признателност за неговите особени заслуги за развитието и подкрепата на теоретичната химия в Лайпциг и Дрезден до 1998 г.“ В родината, през 2003 г. той е удостоен с титлата „доктор хонорис кауза“ на Университета за хранителни технологии в Пловдив – наследник на ВИХВП – „за развитието на катедрите по неорганична химия, физикохимия и аналитична химия и за приносите му в квантовата химия“.

Проф. Н. Тютюлков е блестящ лектор, безспорен ерудит и енциклопедист и приятен събеседник. Отличавайки се с пословичен работохолизъм и пълна отдаденост на науката, след пенсионирането си продължава своята активна научна и обществена дейност.

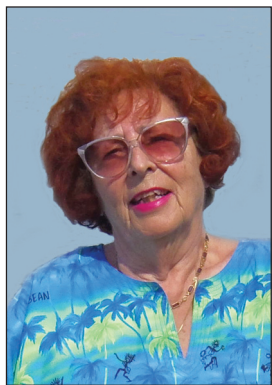
Проф. Н. Тютюлков е дългогодишен активен деятел и секретар на Българското химическо дружество и след обединяването му със Съюза на химиците в България е член на Управителния съвет и на редакционната колегия на съюзното списание „Химия и индустрия“. Избран е за почетен член на съюза.

Управителният съвет на Съюза на химиците в България и редакционната колегия на списание „Химия и индустрия“ поздравяват проф. Николай Тютюлков с неговата 85-та годишнина и му желаят добро здраве, много енергия, неостаряващ дух и дълголетие и, бидейки доайен на българската химическа наука, още дълги години да бъде пример и гордост за поколението младите

изследователи за развитието на химическата наука и образование в България.

Ч. Бонев

Проф. дн Елка Пенчева на 80 години

Елка Николова Пенчева (родена на 15 юли 1932 г.) е безкрайно далече от представите ми за 80-годишна колежка. Достигнала апогея на своята жизненост, вече няколко десетилетия тя не дава признаци на отстъпление. Същите безкрайни пътешествия в чужбина и страната, за които охотно разказва, среднощни игри на бридж, срещи с приятелки и колеги, постоя-

нен контакт с близките си, посещение на концертите и всичко това на фона на една широко мащабна и плодотворна научноизследователска дейност. Ярکو съчетание е на неизчерпаема енергия, целеустременост и многостранни интереси.

Знайно е, че е трето поколение професори във фамилията Пенчеви. Но тук искам да подчертая, че тя изгради своята научна кариера напълно самостоятелно. Ни най-малко не се е възползвала от известността и доброто име на своите предшественици. Нещо повече, съвсем самостоятелно успя да развие и утвърди на световно равнище нова за страната ни научна област. Създаде българската хидрохимия – наука млада и актуална в световен мащаб.

Средното си образование Е. Пенчева завършва с пълно отличие в една от столичните гимназии. С пълно отличие завършва и висшето си образование по химия в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, но силните на деня в химическия факултет не постилат пред нея червен килим. Насочва се към свършено ново място, с което е свързана и досега – Геологическия институт на Българската академия на науките. Основана и обзавежда своя лаборатория за анализ на природни води (минерални и термални, подземни и повърхностни, пресни и минерализирани, морски и интерстициални) и на природни (спонтанни и разтворени) газове. Голямата ѝ любов са термоминералните води, които са едно от националните ни богатства с огромно значение. Знанията ни за тях са били толкова откъснати или изобщо липсващи, що се отнася до техния микрохимически състав, формирането и еволюцията им. Резултатите на проф. Е. Пенчева обхващащи комплексното им физико-химично охарактеризиране и взаимодействието „вода-газ-скала“ съдържат неопределима информация за противещите в земните недра процеси. Да не говорим за голя-

мата им практическа стойност. Получените оригинални научни резултати и индикаторните системи не са послужили само за изграждане на една лична научна кариера. Те съдържат ценни сведения и разкрития за нашата природа и обогатяване на българската и световната геохимия и геологичната наука.

Високата научна ерудиция и оригиналните научни приноси на проф. Е. Пенчева са оценени по достойнство от международната научна общност. Освен че е желан и равностоен участник в международни научни проекти, тя е и компетентен посланик на България в повече от 80 научни форума, участва в ръководствата на международни научни организации, удостоена е с престижни международни награди и отличия. Повече от 30 години е член на ръководството на световната организация по хидротермализъм.

Автор е на повече от 240 оригинални научни труда, отпечатани предимно в чуждестранни издания, включително и на две монографии, издадени в Белгия. Трудовете и книгите ѝ са обект на многобройни (повече от 700) цитирания.

Внушителен успех на проф. Е. Пенчева от огромна полза за страната е спечеленият проект, финансиран от НАТО по програмата „НАТО за мир“. Този мащабен проект донесе не само значителни средства за българската наука. Той позволи да се извършат важни проучвания на замърсяванията на води и почви в околностите на Комбината за цветни метали край Пловдив и да се изгради модерно обзаведена лаборатория в Геологическия институт на БАН.

Приносителите и заслугите на проф. Е. Пенчева бяха високо оценени от ръководството на БАН чрез удостояването ѝ с най-престижното отличие на академията – златен медал „Марин Дринов“ на лента.

Високо признание за цялостната си дейност юбиларката получи от химическата общност чрез удостояването ѝ със званието „Почетен член на Съюза на химиците в България“.

Да пожелаем на проф. Елка Пенчева дълголетие, здраве и късмет и през идните години.

Д. Клисурски

Проф. дн инж. Венета Калчева на 80 години

Венета Борисова Калчева е родена на 13 септември 1932 г в гр. Шумен. Завършва Висшия химикотехнологичен институт (ВХТИ) в София (сега Химикотехнологичен и металургичен университет (ХТМУ) през 1956 г. Три години работи в ДВП „Ветпром“ в София – предприятие за ветеринарни медикаменти, на длъжност началник на лаборатория.

През 1959 г. е назначена с конкурс за асистент в катедра „Органична химична технология“ (сега катедра „Приложна органична химия“) на Химическия факултет в

Софийския университет „Кл. Охридски“. В сътрудничество с проф. д-р Димитър Симов, разширява изследванията по хетероцикленни съединения и поставя началото на ново научно направление – химия и технология на хетероцикленни и биологично активни съединения – област, в която изследванията продължават и досега.

Венета Калчева е хабилитирана като доцент през 1972 г., а през 1992 г. е избрана за професор след защита на двете си дисертации в областта на химията на азолите и получаване на научните степени, съответно „кандидат на химическите науки“ (сега „доктор“) и „доктор на химическите науки“.

Проф. В. Калчева публикува над 120 статии в български и международни реномирани списания. В тях са предложени достъпни методи за синтез на хетероцикленни съединения от групата на имидазола, оксазола, тиазола, ксантина и др. Като резултат от изследване на реакционната им способност са получени голям брой нови техни производни и нови хетероцикленни структури. Изследвана е фармакологичната активност на много от синтезираните съединения с очаквано биологично действие.

Резултати от изследванията с нейно участие са представени на редица симпозиуми и научни конференции у нас и в чужбина.

Проф. дн В. Калчева специализира във Всесъюзния научноизследователски химикофармацевтичен институт (ВНИХФИ) в Москва и Изследователския институт към химическите заводи в гр. Пардубице, Чехословакия.

Резултатите от приложните изследвания, свързани с установена биологична активност на новополучените съединения, са включени в 45 авторски свидетелства и 5 патента. Като съръководител на договори за научно сътрудничество работи с катедрите по органична химия на Московския и Варшавския университет, като ръководител по приложни изследвания – с френската фирма „Servier“ (ADIR) и по договори с промишлени предприятия, при което са разработени технологии за получаване предимно на лекарствени продукти, някои от които завършват с внедряване.

Проф. дн В. Калчева, активно заета с учебна дейност, е била ръководител и участник в изработването на нови учебни планове и програми, в обновяването на лекционните курсове и практикуми. Чете курсове по органична химична технология, обща химична технология, приложна органична химия, химия на фармацевтичните препарати. Чете и лекционния курс по органична химична технология във Висшия педагогически институт в гр. Шумен (сега Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“) и по химия на лекарствените ве-

щества в Югозападния университет в Благоевград. Била е ръководител и съръководител на осем докторанти. През 1983 г. проф. дн В. Калчева в съавторство с доц. Ст. Караиванов издава книгата „Основи на химичната технология“. Тя е съавтор и на „Ръководство по органична химична технология“.

Проф. дн В. Калчева е инициатор в преобразуването на катедрата „Органична химична технология“ в катедра „Приложна органична химия“, което е съобразено с новите тенденции в развитието на химическата наука и образование.

Проф. дн В. Калчева заема отговорни административни длъжности. От 1980 до 1999 г. е ръководител на катедра „Органична химична технология“ и два мандата (1975–1983 г.) е заместник-декан на Химическия факултет при СУ „Кл. Охридски“.

За своята научна, педагогическа и административна дейност проф. дн В. Калчева е награден с орден „Кирил и Методий“ – I степен (1986 г.). Носител е на почетен знак на Софийския университет – II степен и на най-високото отличие на Алма матер – Почетен знак на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ със сина лента (2002 г.).

Честит юбилей, уважаема професор Калчева!

А. Антонова

Проф. дн инж. Добри Лазаров на 80 години

Ако някои от колегите ми е запазил чара и обаянието, които е имал през младежките си години, то този някой без съмнение е юбилярът проф. Добри Лазаров. Прибавете към това един висок интелект, непоколебим оптимизъм, мекота и благост на характера и деликатност в шегите и обноските и ето ви част от портрета му. Ще допълня, че Добри е духовит и

приятен събеседник с широк кръг приятели. На тях най-често е готов да помогне или поне да обещае подкрепа.

От друга страна крайните моралистки едва ли възприемат Добри като образец за всичко. Постоянен обект е на женски коментари заради богатата му на отклонения и увлечения съпружеска сага.

Мнозина вече знаят, че толкова известният между всички химици в България учен, преподавател, педагог и популяризатор на науката проф. Добри Лазаров не се е насочил сам към химията. Това е станало по съвет на авторитетния му вуйчо – виден столичен лекар. В много други области на науката, изкуствата и литературата той също щеше да се открие с безспорните си лични

качества и дарби. Така че българската химия е задължена на паметта на лекаря.

Добри Лазаров е роден на 19 октомври 1932 г. Гимназиалното си образование завършва с отличие в родния си град Велико Търново в Търновската мъжка гимназия. Една година е принуден да работи в местен цех за теглилки. Отказана му е заветната „ОФ бележка“ – задължителна в онези времена за кандидатстване в университети. През 1951 г. е приет с отличен успех от конкурса за студенти в Държавната политехника по високо престижната тогава специалност „индустриална химия“. Дипломира се отново с отличен успех. Кратко време работи в промишлеността. В трудно състезание се класира пръв в замисления за друг кандидат конкурс за асистент във Фармацевтичния факултет в София. Скоро след това печели друг конкурс за асистент към катедрата по неорганична химия в Софийския университет. Тази катедра току що е оглавена от високо интелегентния изтъкнат преподавател и учен – професор (по-късно академик) Георги Близнаков. Служебните контакти между младия асистент и младия професор бързо преминават в тясно и искрено приятелство. Приятелство между две артистични, одухотворени и жизнелюбиви личности. Под влиянието на професор Близнаков научните дирения на асистента Лазаров се насочват към адсорбцията и катализа върху метални повърхности. Върху тази тематика той специализира при видния чешки учен Владимир Понец. По-сетнешната му специализация е в Хайделбергския университет.

Научните публикации на проф. Д. Лазаров получават висока оценка у нас и в чужбина. Успоредно с това той бързо се утвърждава и печели голяма популярност като увлекателен преподавател, модерен педагог и успешен популяризатор на науката. През 1967 година защитава първата си дисертация „Влияние на абсорбцията на газове и пари върху проводимостта на тънки метални слоеве“. Т. нар. „голям докторат“ на тема: „Връзка между електронен строеж, адсорбционни и каталитични свойства на някои преходни метали“ защитава много успешно през 1982 г. Тематиката на проф. Лазаров е подета с голям ентузиазъм от неговите докторанти и сътрудници. Част от тях сега са известни професори и ръководители на катедри в други университети.

Без да подценявам научните приноси на проф. Добри Лазаров в областта на абсорбцията и катализа и неорганичната химия все ми се струва, че той спечели завидна популярност най-вече като обаятелен лектор и автор на широко използвани университетски и гимназиални учебници, ценни научно-енциклопедични справочници и увлекателни научнопопулярни книги и статии. Университетският му учебник „Обща и неорганична химия“ не само претърпя няколко издания, но най-убедително се наложи в редица наши университети, в които химията е основна учебна дисциплина. Редица учебници, учебни и методични помагала, написани с участието на проф. Лазаров, са издавани многократно. Две от на-

учнопопулярните книги са преведени на няколко езика, включително и на японски език, и се посрещат с голям интерес в чужбина („Науката на науките“ и „Пътуване в химията“).

Едва ли някой ще оспори големия принос на проф. Д. Лазаров в усъвършенстване на образованието по химия у нас както във висшите учебни заведения, така и в средните училища.

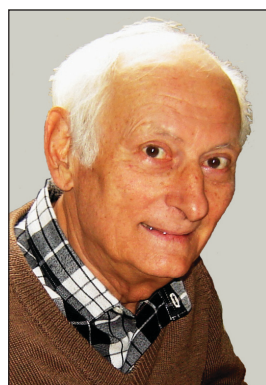
Интересите и приносите на проф. Д. Лазаров съвсем не се изчерпват с обучението по химия. През последните години той даде доказателство за един безспорен белетристичен талант. Малко е да се каже, че книгите му се четат с интерес. Достатъчно е да разгърнем страниците на две от тези книги („Плащ-а-а-а“ и „Под Стамболовия мост“) за да се убедим, че те имат всички качества на една увлекателна мемоарна литература.

През последните години проф. Д. Лазаров съумя да обедини около себе си една внушителна група от учени и преподаватели химици. Находчиво и остроумно тя бе наречена „Клуб на неостаряващите химици“. В петъчни дни тази да я наречем „пенсионерска бохема“ се събира на размисъл и на чашка (или на чашки) любимо питие. Естествено проф. Д. Лазаров е душата на компанията, пример за бодър дух и добро настроение.

От сърце пожелаваме на нашия юбиляр проф. Добри Лазаров здраве, дълголетие и още по-голям оптимизъм!

Д. Клисурски

Професор дн Тодор Михайлов Пеев посреща своя 75-годишен юбилей

Тодор Михайлов Пеев е роден на 21 декември 1937 г. в гр. Бургас. През 1955 г. завършва средно образование в мъжката гимназия „Г. С. Раковски“. Следва специалността „Химия“ в Химическия факултет на Софийския университет „Климент Охридски“ (ХФ-СУ), където се дипломира по специалността „Химия – педагогически профил“ (1963 г.). Работи като

учител по химия в гимназия „Г. С. Раковски“ в Бургас (1963–1965 г.). През м. декември 1965 г. е избран за асистент във Висшия химико-технологичен институт (ВХТИ) в Бургас (сега университет „Проф. д-р Асен Златаров“), където по-късно е хабилитиран като старши научен сътрудник (ст.н.с.) II степен и професор по физикохимия. От септември 1997 г. до пенсионирането му е професор по физикохимия в Югозападния университет „Неофит Рилски“ в Благоевград (1997–2004 г.).

Т. Пеев защитава дисертационни трудове през 1977 и 1991 г. за присъждане на научните степени „кандидат на химическите науки“ (сега образователна и научна степен „доктор“) и „доктор на химическите науки“: Т. М. Пеев, „Някои приложения на ефекта на Мьосбауер при изследване на сорбенти и катализатори“, катедра „Физикохимия“, ВХТИ, Бургас, 1977; Т. М. Пеев, „Приложение на ефекта на Мьосбауер при изследване на катализатори за синтез на амоняк и корозия“, катедра „Физикохимия“, ВХТИ, Бургас, 1991.

Т. Пеев има три успешни национални и международни специализации по химични приложения на Мьосбауеровата спектроскопия в катедра „Атомна физика“ на Физическия факултет на СУ (1966 г.) при проф. дн Цветан Бончев (тогава главен асистент), в катедра „Радиохимия“ на университета в Санкт Петербург, Русия (10.1970–02.1971 г.) при проф. Андрей Н. Мурин и ст.н.с. Аркадий В. Калямин и в катедра „Физикохимия и радиология на университета „Лоранд Йотвъш“ в Будапеща, Унгария (11.1977–02.1978 г.) при проф. Атила Вертеш в сътрудничество с Шандор Надь.

Проф. дн Тодор Пеев подготвя нови лекционни курсове за студенти и следдипломни специализанти по физикохимия, кинетика и катализ, физикохимия на повърхностите и катализа, кинетика на твърдофазни реакции, лекционни опити по химия за следдипломна квалификация на учители. Ръководени от него студенти печелят 7 пъти награди от национални прегледи за техническо и научно творчество на младежта (ТНТМ).

Основни научни направления на изследванията на проф. дн Т. Пеев са в областта на физикохимията, неорганичната химия, химичните технологии, приложения на Мьосбауеровата спектроскопия и обучението по химия.

Някои по-съществени негови изследвания могат да се обобщят както следва. Изследвани са приложения на Мьосбауеровата спектроскопия като метод за контрол на катализатори за синтез на амоняк и отчасти при синтез на стирен на всички етапи на използването им – синтез, промотиране, съхранение, отравяне, пасивация и влияния върху структурата, дефектността и каталитичните свойства на редуцирани и нередуцирани катализатори за синтез на амоняк, стабилизация, регенериране на отработени катализатори. Намерена е корелация между каталитична активност, структура, състав и параметри на Мьосбауерови спектри (квадруполно разцепване, ефективни магнитни полета или отношения на площи на парциални спектри на каталитично активни и неактивни фази). С помощта на Мьосбауерова спектроскопия и рентгенова дифракция са изследвани зони на активна корозия в действащи инсталации за добив и първична преработка на нефта (глава на сондаж, инсталация за атмосферна дестилация на нефт и кондензаторен блок за вакуум дестилация на мазут). Изследвана е корозия във водно-охладителни циркулационни системи в „Нефтохим“, Бургас и „Химко“, Враца.

Установени са зони на натрупване на определени корозионни продукти и преобладаващи типове корозия в тях. Изследвани са корозионни процеси и влияние на слаби магнитни полета върху тях. Доказано е, че ефектите на магнитните полета са разнопосочни, промените в механизмите на корозия могат да бъдат елиминирани на някои стадии или да се предизвикват други, например, влияние върху дисперсността на корозионните продукти без да се променя фазовият им състав. Въздействието на магнитните полета зависи от корозионната среда, ориентацията на пластините в полето и неговия интензитет. Изследван е съставът на акумулирани корозионни продукти в йонообменни смоли в омекотителни и обезсоляващи действащи инсталации – информация, която е достъпна единствено с Мьосбауерова спектроскопия, както и случаи на нейнообменна адсорбция в катионообменни смоли.

Проведени са изследвания върху кинетиката и механизма на формиране на фосфатни защитни покрития, механизмите на действие на преобразуватели на ръжда и реакции твърдо тяло-твърдо тяло. Изведени са кинетични уравнения, в които фигурират параметри на Мьосбауерови спектри. Синтезирани са никел-цинкови ферити. Изследвани са магнетитните черни пясъци в района на Бургаския залив и вероятния техен произход от околните скални масиви или рудни находища. Намерени са приложения на теорията на информацията към слоестите модели за строежа на атомните ядра (модели на Елзасер и Гьоперт-Майер-Йенсен). През десетилетията на своята учебна дейност проф. дн Т. Пеев отделя внимание на проблемите на висшето образование, внедряването на програмирани методи на обучение във физикохимията, качеството на обучението, разработването на нови учебни планове и програми.

Проф. дн Тодор Пеев е автор и съавтор на повече от 130 публикации, включително 8 обзорни статии, публикувани в реномирани международни списания. Автор и съавтор е и на 6 книги. Участва в повече от 60 научни конференции и симпозиуми в страната и в чужбина с около 80 доклада и съобщения.

Проф. дн Тодор Пеев има богата административна и научно-организационна дейност. Бил е член на редица научни съвети: Научно-методичен съвет по технически средства и системи за обучение към Съвета за висше образование; член и научен секретар на Научния съвет по неорганична химия и неорганични химични технологии към ВХТИ в Бургас, Научен съвет на Института по катализ на БАН, Специализиран научен съвет (СНС) по неорганична и аналитична химия при висшата атестационна комисия (ВАК), СНС по физикохимия при ВАК, Експертен съвет към Национален съвет „Научни изследвания“ към Министерство на образованието и науката. Бил е ректор на ВХТИ-Бургас (1992–1993 г.), ръководител на катедра „Физикохимия“ във ВХТИ-Бургас (1993–1997 г.), зам.-декан на Природо-математически факултет на Югозападен университет „Неофит

Рилски“ в Благоевград (1998–1999 г.). Бил е член на Управителния съвет на Агенцията за регионално развитие на Бургаския регион и на редколегията на алманах „Море“.

Член е на Съюза на химиците в България и Клуба на българските катализици.

Проф. дн Тодор Пеев има широки интереси извън химията: обича класическа и оперна музика, качествена художествена, историческа и биографична литература. Обича рисуването, морето, планините и пътуванията зад граница. Неуморно радва членовете на Клуба на неостаряващите химици с информационен бюлетин и интересни изяви. Негов девиз е: „Надеждата е болест, от която, ако човек оздравее, умира“. Сред любимите му фрази е „Ако обстоятелствата не ти позволяват да действаш, изпреварвай с мислите си“.

За много години, уважаеми професор Пеев! Много здраве, радост и щастие!

Д. Л. Цалев

Член-кореспондент Илия Рашков чества 70-годишен юбилей

През 2012 година Илия Благоев Рашков отпразнува своя 70-годишен юбилей (роден на 30 юни 1942 г.). Той е член-кореспондент на Българска академия на науките (БАН) от 2008 г., професор по химия на високомолекулните съединения (1989 г.) и доктор на химическите науки (1987 г.). Завършва Химическия факултет на Софийския университет „Климент

Охридски“, специалност „органична химия“ през 1967 г. и същата година постъпва в секция „Високомолекулни съединения“ към Института по органична химия при БАН, която през 1990 г. е преобразувана в Институт по полимери). След придобиване на научната степен „кандидат на химическите науки“ (сега „доктор“) през 1973 година, той специализира в Националния институт за приложни науки в Лион, Франция.

Чл.-кор. проф. дн И. Рашков е основател на лаборатория „Биологично активни полимери“ към Института

по полимери на БАН и неин ръководител до 2008 г. Лабораторията е създадена по негово предложение с цел да отговори на необходимостта от фундаментални и научно-приложни изследвания в областта на биосъвместимите и (био)разградимите полимери и полимерите с биологична активност. Той е един пример за успял български учен, останал в България и създал школа за обучение и реализация на специалисти по полимери и полимерни материали на световно ниво.

Творческата дейност на чл.-кор. И. Рашков съчетава оригинални иновационни приноси със създаването и развитието на нови технологии. Наред със съществени му приноси в областта на йонната полимеризация и съполимеризация и в синтеза на нови биосъвместими, разградими и биологично активни полимери, той смело предлага, развива и доказва изпреварващи времето си идеи и създава оригинални авангардни материали. Той е инициатор и ръководител на пионерските за България изследвания върху получаването на нановлакнести материали чрез нанотехнологията електроовлажняване. Чрез прилагане на нетрадиционни подходи и решения при конструирането, изработването и пускането в действие на нови, оптимизирани и изключително важни подобрения към нея, той успява да създаде действащи уникални за България апаратури за електроовлажняване, които позволяват осъществяването на конкурентноспособни научни изследвания.

Признание за съществения за развитието на нанотехнологията принос на чл.-кор. И. Рашков е изключително големият брой на цитиранията на трудовете му – само за последните три години те са над 1500, от които над 70 са в монографии, отпечатани от световноизвестни издателства. Чл.-кор. И. Рашков е един от учените, занимаващи се с полимери и полимерни материали в България, с най-високи наукометрични показатели. Нещо повече, той е номиниран два пъти от журито за „Награда за утвърден учен в областта на природните науки“ в конкурсите за награди за наука „Питагор“ през 2010 и 2013 г. Признание за своите заслуги в областта на полимерната химия и нанотехнологиите проф. И. Рашков получава и от Управителния съвет на БАН, който го удостои с най-високото отличие – почетен знак на БАН „Марин Дринов“ на лента.

Честит юбилей!

Лаборатория „Биологично активни полимери“
Институт по полимери, БАН